

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Frøken Zahle som ung Lærerinde.

DET skal aarle krøge, som god Krog skal vorde!“
„Frk. Zahle begyndte sin Lærerindegerning 15 Aar gammel, og hun blev en god Lærerinde. Der er dog dem, hos hvem man tidligere, allerede i Barnets Leg, har kunnet sé, hvor deres Stræben i Livet senere vilde bære hen, — tænk paa Florence Nightingale, der altid legede, at hendes Dukker var syge, paa Charles Kingsley, der skrev Prædikener, da han var 6 Aar, paa Vidunderbarnet Mozart, der i 4 Aars Alderen komponerede en Klaverkoncert, og paa mange, mange andre. Hundreder af Børn har fra deres 6te Aar „leget Skole“, men intet sligt forlyder om den lille Natalie Zahle. Tværtimod, der var slet intet kvindeligt eller højtsvævende i hendes Lege; sine barnlige Glæder søgte hun i Friluftslivet paa Markerne ved Præstegaarden i Hvedstrup: at flytte Køer med Røgteren, trække Heste til Vands med Karlene, følge som en lille Sporhund med sin Fader paa Jagt var hendes Lyst og Glæde; at gaa med Kasket som sin Broder og iføres et ubeskriveligt, drengagtigt Kostume var hendes Ærgerrighed. Og med Bogen plejede hun først sent Omgang, — hun var 8 Aar, inden hun stiftede Bekendtskab med en A. B. C., eller før hendes Fægre omfattede et Griffel, og der var vel dem, som f. Eks. hendes gamle Morforældre, der betænkeligt rystede paa Hovedet over denne Opdragelsesmetode og udtalte ildevarslende Spaadomme med Hensyn til hendes Fremtid. Dog slige Bekymringer gjorde hun snart til Skamme; hurtigt indhentedes hun det forsømte, og inden hendes Forældre var kaldt bort, — de døde begge med faa Maaneders Mellemrum, inden hun var ti Aar, havde de med Glæde kunnet se Vidnesbyrd om endog lidt mer end almindelig gode Evner og udviklet Tænksohmhed hos deres eneste lille

Datter. Da hun efter sine Forældres Død kom til København, blev hun Elev i Døtreskolen til Frederik den Sjettes Minde, en af Datidens bedste Skoler i Hovedstaden, ledet af den samvittighedsfulde og ret-tænkende Frk. Mammen. Gennem Frk. Zahles egne Meddelelser har jeg aldrig faaet et direkte Indtryk af, at hun i nogen Henseende havde været et fremragende Skolebarn, — i hvert Fald fik hun ved sin Af-gang fra Skolen kun „hæderlig Omtale“ for sit Haandarbejde og sine danske Stile, men indirekte forstod jeg nok, at hun ikke havde været en almindelig Elev. Det hørte jeg især ud af den Taknemmelighed og Ærbødighed, hvormed hun altid omtalte sine Lærere; aldrig har jeg hørt hende fortælle om egne eller Kammeraters ondsindede Spilopper, eller bevidst Uartighed over for nogen af sine foresatte, hvor indby-dende til sligt vel mange af dem, som den Tids Lærerstand i det hele, var det. Mange Gange har jeg derimod hørt hende nævne, hvor meget hun skyldte flere af dem, som Frk. Mammen selv, som hendes tyske Lærer, Cand. Hvalsøe, men fremfor alle Cand. theol., senere Biskop Lind, der var hendes Lærer i Dansk, og til hvis „levende Undervis-ning og dybere Sans for alt stort og ophøjet“ hun selv har udtalt, at hun henfører noget af det betydeligste i sine ældre Barnears Udvik-ling.

15 Aar gammel sendtes hun ud i Verden som Privatlærerinde, hvilken Stilling hun beklædte hos to forskellige Familier i omtrent 6 Aar; som betegnende for Lærerstandens Lønforhold i de Tider kan jeg nævne, at hendes Begyndergage var 30 Daler (60 Kr.) aarlig, og at hun aldrig naaede synderlig ud herover. Hun mindedes altid disse sine Begynderaar som i det hele lykkelige Tider og bevarede bestan-dig Venneforholdet til sine første Elever og deres Forældre. Hendes Plads i Hjemmene var da ogsaa i alle Maader „familiær“, og det va-rede ikke meget længe, før de respektive Familier opdagede, at de i deres beskedne, undertiden noget forlegne og tilbageholdende unge Lærerinde ejede en sjælden Skat, anede de end langtfra, at Danmarks vordende største kvindelige Pædagog tjente sine Væbnersporer, om jeg tør bruge dette mandlige Udtryk, i deres landlige Hjem. Selv le-vede hun imidlertid under et Tryk, som hun vel til Tider kunde ryste af, men som dog idelig og idelig meldte sig, og dette hidrørte fra Fø-lelsen af hendes egen mangelfulde Uddannelse og Viden. Denne Fø-lelse af Uduelighed blev ikke mindre under den saa at sige ubegræn-sede Tillid, hun mødte, en Tillid, der ikke alene gjaldt hendes menne-skelige Jeg, men ogsaa hendes Dygtighed. Efter Tidens Opfattelse

maatte „Frøknens“ vide Besked med alt, Skolestuen vedrørende. Hvor grelt en københavnsk Privatlærerindes Ukyndighed paa det rent praktiske Omraade, over for Livets materielle Sider, end kunde træde frem, var dog Autoritetstroen saa rodfæstet, at „Frøknens“ Evne og Indsigt til at afgøre alt inden for Skolestuens Omraade aldrig betvivledes. Denne Tillid vilde den unge Frk. Zahle ikke gøre til Skamme, og den drev hende til i al Hemmelighed at forberede sig til sine Timer. Det, der nu betragtes som en Selvfølge, at en Lærerinde maa have nogen Tid til sin Raadighed, baade for at kunne forberede sig til de enkelte Timer og for at kunne arbejde videre paa sin egen Uddannelse, vilde i hine Tider være blevet opfattet som en Falliterklæring, „sine Sager maatte da Frøknens kunne perfekt“; og naar det ikke kunde dølgtes, at Frk. Zahle sad længe oppe om Aftenen, og naar der maaske blev brummet lidt over Ødslen med Lys og Varme, var Familiens Overhoveder sikkert paa det rene med, at hun enten skrev en urimelig Mængde Breve eller læste en lige saa urimelig Mængde Romaner. At hun omhyggeligt satte sig ind i Smaa børnenes Lærebøger og læste Lektier omkap med sine Elever, at hun repeterede alle sine egne større Skolebøger, eller at hun ud af sine smaa og fattige Midler stadig forøgede sin lille Bogsamling med særligt Henblik paa sine Elevers Tarv, drømte ingen om. At hun desuden øvede sig i at skrive Forskrifter og tillige — under Tilsagn om den ubrødeligste Tavshed fra Kokkepigen, fik denne til hemmelig at lære hende at strikke en Hæl og hjælpe hende til Rette med at klippe et Stykke Linned til Haandarbejdstimerne, forblev ligeledes en Hemmelighed for hendes Madmoder. Naa, efterhaanden vandt hun jo større Sikkerhed paa det elementære Omraade og kunde derfor anvende flere af sine Aftentimer til en Læsning, der sigtede betydelig ud over Børnenes Behov i Øjeblikket; men betegnende for hendes Karakter, for hendes Interesse for sin Gerning og for hendes Ansvarsfølelse var hendes Trang til, at ogsaa disse videregaaende Studier skulde komme hendes Elever til Gode. Hvor hun mente at kunne „forsvare“ det over for Børnenes daglige „Fremsigen“ af deres Lektier, smuglede hun saa een, saa en anden fyldigere Oplysning og livfuldere Beretning ind under Overhøringen, og det varede ikke længe, før hun opdagede, at det, hun paa denne Vis tilførte Børnene, var det, der glædede dem mest, bevaredes bedst og afgav de tydeligste Vidnesbyrd om voksende Interesse, Forstaaelse og virkelig Tænkning — og da vovede hun sig til sin første geniale, pædagogiske Bedrift. Hun sløjfede resolut een Dag om Ugen

— Onsdagen — alle regulære Eftermiddagstimer med tilhørende Lektier, men i Stedet fortalte hun „sine Børn“ om, hvad hun i Ugens Løb havde læst for sig selv, snart en historisk Fortælling, snart en Rejseskildring, snart Indholdet af en Roman eller anden Digtning, og vel at mærke, hun krævede aldrig noget af dette gengivet, søgte aldrig at sikre sig, at Forstaaelsen var den rette; hun lod sig lede af Børnenes spændte, lyttende Miner, deres impulsive Spørgsmaal, deres Meningstilkendegivelser og ikke mindst af den Glæde, hvormed de hele Ugen saa' hen til disse „Onsdagstimer“. Da lærte hun over for disse 3—4 Børn for første Gang, hvad hun senere i saa rigt Maal skulde erfare over for Hundreder, at var hendes Aand grebet, da havde hendes Ord ikke alene en fængende Magt, men Evne til at sænke sig i Barnets og den unges Sjæl, og mange stille og rørende Vidnesbyrd om den gode Sæd og den gode Jord kunde hun allerede da indsamle. Længe før Højskoletanken var blevet levende i Folket eller i større Maal var traadt ud i Livet som Handling, ja, længe før hun selv havde hørt den nævne, havde hun, uden at ane det, forstaaet dens Væsen og tjent dens Sag. Som betegnende for hele hendes Aandsretning kan jeg her nævne, at den Kilde, af hvilken hun i disse Aar fortrinsvis hentede sin aandelige Forfriskning og modtog sine stærkeste Indtryk, var „Fædrelandet“. Hun, den fattige Lærerinde i et tarveligt, borgerligt Hjem, var fra 1847 og saa længe Bladet overhovedet var til, Abonnent paa Carl Plougs „Fædreland“.

Men under alt dette, naturligtvis ogsaa fordi hendes Elever voksede til og ikke mere trængte til hende, blev Lysten stærkere og stærkere hos hende til at naa videre frem, næppe just i Retning af bedre ydre Kaar — i den Henseende var hun i sin Ungdom ganske overordentlig nøjsom og blottet for „Ambition“, men i Retning af indre Udvikling, flere Kundskaber og større Dygtighed. Hun bestemte sig derfor til at tage til København for dér at forberede sig til den saakaldte Institutbestyrerindeeksamen, den eneste da eksisterende ordnede Uddannelse for Kvinder; men dette blev kun muliggjort for hende ved velvillige Laan fra flere af hendes Forældres gamle Venner, saa en forholdsvis betydelig Gæld var hendes „Udsigter“ for de nærmeste Aar. Hun meldte sig da ind i „Den højere Dannelsesanstalt for Damer“, der nylig var stiftet af Frk. Annestine Beyer og lededes af hende og Cand. E. Bojsen; her forblev hun dog kun et halvt Aars Tid og fuldendte senere sin Forberedelse, dels ved Læsning paa egen Haand og dels ved privat Manuduktion. Samtidig med sin egen Læs-

ning underviste hun nogle unge Piger, mest i dansk Sprog og Litteraturhistorie, og blev snart klar over, at det var disse to Fag, hun særlig vilde lægge sig efter; men da hun noget senere end paatænkt havde fuldt sin Eksamen, opdagede hun, at der dels ikke var Brug for hende som „Specialist“, dels at andre og større Maal havde trængt sig frem hos hende. Mindet om hendes egen Ukyndighed og Umodenhed, da hun sendtes ud i Verden som Vejlederinde, forlod hende aldrig, og hun led ved Tanken om den Uret, der blev begaaet til begge Sider, baade over for de Smaabørn, der prisgaves til en saa ufuldkommen Vejledning, og over for de unge Lærerinder, af hvem egentlig det umulige krævedes. Dette bestemte hende til at grunde en Skole for voksne unge Piger, der vilde uddannes til Privatlærerinder; hun vovede aldrig at kalde sin Skole en højere Dannelsesanstalt; hun bekendte, at hun meget snarere vilde betegne den som en „Forthindringsanstalt for daarlige Lærerinder“. Men hun vovede Forsøget, og da hun tillige ønskede at knytte et Hjemsted for Eleverne til sin Skole, lejede hun i 1851 en 5 Værelses Lejlighed og hensad i denne et Aar — fra 1ste Maj 1851 til 15de April 1852 med en Tilgang af een Elev, der deltog i alle, 3, der deltog i enkelte Fag. Sandelig, der hørte Mod til og Tro paa sin Sags endelige Sejr for at kunne udholde en tilsyneladende saa haabløs Kamp for Tilværelsen; men hendes Mod og Tro beskæmmedes ikke, og i Foraaret 1852 modtog hun et ganske uventet og smigrende Tilbud om at overtage en Barneskole, hvis tidligere Bestyrerinde, Frk. Foersom, nu ønskede at afhænde denne. Til denne Skole var knyttet et Antal Fripladser, som uddeltes af et (endnu bestaaende, over 100 Aar gammelt) „Selskab for uformuende Embedsmænds Døtres fri Undervisning“. Komiteen, 3: Bestyrelsen, i dette Selskab var igennem et af sine Medlemmer blevet opmærksom paa de ejendommelige og originale Tanker, den unge 24aarige Pige havde fremsat i sine pædagogiske Eksamensbesvarelser, og tilbød hende — paa egen Risiko — at overtage ovennævnte Skole. Hun slog til! I Begyndelsen var det nærmest den Tanke, der var bestemmende for hende, at hun kunde bruge denne Skole som Hjælp ved den vordende Privatlærerindes praktiske Uddannelse; men det varede ikke længe, før Barneskolen for hende blev en Opgave for sig selv, havde sit Maal i sig selv.

15de April 1852 blev Stiftelsesdagen for hendes ny Skole, og det er ikke for meget sagt, at det blev en betydningsfuld Dag, ikke alene for de 45 Elever, Frk. Foersoms Skole da bestod af, ikke alene for de Hundreder og de Tusender, der skulde følge efter dem i samme Skole,

men for vide Kredse Landet over, i hendes eget Slægtled og de kommende.

Endskønt hun i denne sin første Begyndelsestid som „Styrer“ optraadte med den Hensynsfuldhed og Pietet over for det bestaaende, som karakteriserede hele hendes senere Liv, og med en Varsomhed, der vist ikke noksom kan beundres hos saa ung og saa begejstret en Personlighed, virkede hun dog paa Frk. Foersoms Elever nærmest som en „Aabenbaring“. — En Bestyrerinde, der var ung, der var venlig og glad og dog saa myndig, at Lydighed og Underkastelse faldt ganske af sig selv, en Bestyrerinde, der gav sig af med hver enkelt Elev, selv hvor det ikke gjaldt Bebrejdelser eller Straffedekreter, — det var noget hidtil ganske ukendt! — Umærkeligt antog de smaa og mørke Skolestuer et lyst og venligt Præg, — ved hvilke Midler er vanskeligt at sige, thi da Frk. Zahles eneste Rigdom var Gæld, er det klart, at hun ikke turde vove sig til Nyanskaffelser ud over det Bohave, det Skolemateriel, de Vægtkort og naturhistoriske Præparater, hun maatte regne for det allernødvendigste. „Hyggen“ fremtrylledes derfor ved noget ubeskriveligt, der udstraalede fra hende, — ved Ordningen og Opstillingen af Borde og Stole, ved Ophængning af et Billede, hentet fra hendes egen lille Samling, ved en særlig Siddeplads ved Vinduet, der forbeholdtes hende, naar hun overværede en Time, ved de renskurede, hvide Bræddegulve og de godt udluftede Stuer, i hvilke Børnene modtoges om Morgen (Rengøring og Skolehygiejne var ikke Stormagter i Datidens Skoler), ved den daglige Morgensang, der samlede alle Eleverne til Dagens Arbejde, og hvor hvert Barn fik et Nik eller et Haandtryk af „Frøken Zahle“, ikke af „Frøken“, som Benævnelsen hidtil havde været. Til Forældrenes Forbavselse gik Børnene glade til Skole og vendte glade hjem, ivrigt optaget af, hvad den næste Dag vilde bringe dem, og af, hvor morsomt det var at „kunne“ sine Lektier til Frk. Zahle. Til Forældrenes yderligere Forbavselse satte den unge Bestyrerinde sig i Forbindelse med dem, saa ved et Besøg, saa ved et Brev, saa ved en Opfordring til en Samtale, der ikke formede sig som en Klage over Barnet, men som et Forsøg paa at lære den lille Piges Karakter, Evner og Anlæg at kende. Umærkeligt var der oprettet et Tillidsforhold mellem Hjem og Skole, foresatte og Elever, som i den store Almindelighed dengang var noget ganske ukendt; og næsten endnu umærkeligere sporede en Friskhed, en Livlighed i Forbindelse med en planmæssig Orden og Grun-

dighed i selve Undervisningen, hvad ogsaa var ganske ukendte Faktorer, i. d. m. i Datidens Pigeskoler.

Reformerne begyndte i Forberedelsesklassen. Smaabørnenes Undervisning havde hidtil været den om muligt allermindst paaagtede i Skolernes Plan; den almindelige Mening var, at „hvem som helst“ kunde lære Børn at stave, skrive Bogstaver, regne og strikke, og hvad behøvede Pigebørn ud herover? At Fremgangsmaaden ikke alene var betydningsfuld i Øjeblikket, men at den som grundlæggende for hele Skolens senere Arbejde krævede stor Agtpaagivenhed, drømte kun nogle ganske enkelte indenfor Pædagogernes Kreds om. En saadan „Drømmer“, der tillige førte sine Tanker ud i Handlingens Verden, havde imidlertid Frk. Zahle truffet i sin tidligere Kursusbestyrerinde, den ejendommelige og for Smaabørns Undervisning saa levende interesserede Frk. Anestine Beyer. Hun var — man tør nok sige fanatisk — Modstander af den gængse Stavemetode; jeg har hørt Frk. Zahle fortælle om, hvorledes hun kunde rase over, at Børn stavede „K a t siger Kat“, de kunde efter hendes Opfattelse lige saa gerne sige: „Kakkelovn — Abekat — Tandpine siger Kat“, det ene var ikke mere rationelt end det andet, og hun stred som en Løvinde for sin „Lydm metode“, den hun ogsaa fik sat i Højsædet og sikret en Herskerplads i mange, mange Aar, indtil den nu forkættes med en Iver, der vist ogsaa kan grænse til Fanatisme. Frk. Zahle var alt for virkelig stor som Pædagog til nogen Sinde at sværge til en „Metode“; men eet var hun klar over, og det var: Naar der hos alvorlige Mennesker var Glød og Varme for en Sag, var der Tro paa dens Ret og dens endelige Sejr, saa skulde de have Lov til at gøre deres Forsøg og Iagttagelser, og det under de bedst mulige Betingelser. Med sin sjældne Evne til at finde de rette Personer og sætte dem paa de rette Pladser valgte Frk. Zahle en yngre Lærerinde, Frk. Dyrkopf, til „Klassemor“ for Forberedelsesklassen, lod hende undervise af Frk. Beyer, udstyrede Skolestuen med de nydeligste smaabitte Rygstole — kun Bænke eller Taburetter var dengang kendt — og i det hele med det mest hensigtsvarende Bohave, man kunde skaffe til Veje; Bordene forsynedes med Skuffer til hvert Barn, Tavlekasser og diminutive Vaskeborde anskaffedes, en Regnetavle med Kugler tror jeg endog blev fundet, nogle Billeder af Husdyr, som man rimeligvis i vore Dage vilde finde grufulde — tyske var de sikkert — ophængtes og varslede den gryende Iagttagelsesundervisning, der holdt sit Indtog i Frk. Zahles lille yngste Klasse. I al sin Tarvelighed og — betragtet med Nutidens Øjne — i

al sin uhyre Mangelfuldhed var denne lille Klasse for Børnene, for Forældrene, for de undrende gamle og gammeldags Lærerinder et lille Paradis, som det i øvrigt ikke var saa let at faa Adgang til. Frk. Zahle var klar over, at det lille Barn skulde værnes imod for mange forskelligartede Indtryk, dets Klasse skulde være en lille fredet Helligdom, hvor Frk. Dyrkopf var den ene raadende, og, saa vidt jeg mindes, passede alt Arbejdet selv. En lille Sang listede sig endog engang imellem ind med sin forfriskende Glæde. — „Sanglege“ og „ordnede Lege“, ak nej, dem var der ikke Plads til, selv om ogsaa disse Nutidens Velgerninger havde været kendt. Først efter flere Aars Forløb var Frk. Zahle naaet til i sit ny Lokale ved Gammel Strand at kunne skaffe en Legestue til Veje.

Men mange Minutter ad Gangen blev det ikke Frk. Zahle forundt at dvæle i sit lille nyskabte Paradis. Overalt trængtes der til hende. Enkelte af den allerældste Lærerkreds havde trukket sig tilbage paa samme Tid som Frk. Foersom; den Tilgang, der snart fandt Sted, krævede Oprettelsen af nye Klasser, en sund Sparsommelighed maatte nødvendigvis iagttages, og Følgen var, at Frk. Zahle selv maatte undervise i saa at sige alle Skolens ugentlige Timer. Men denne Nødvendighed følte hun selv som en Lykke, thi det gjaldt for hende om paa ethvert Punkt indtil den mindste Enkelthed at være klar over, hvorledes Arbejdet blev ledet, og hvorledes det burde ledes. De fleste Steder gjorde gammel Slendrian sig stærkt gældende, og nedarvede Fordomme skelede mistænksomt til enhver Reform, der blev indført. Det er egentlig ganske ligegyldigt, ved hvilken Ende man tager fat, hvilket Fag man begynder med, hvilken Metode man leder efter — en kaotisk Forvirring var den raadende, og den blev ikke bedre ved, at der i de ældste Klasser undervistes af enkelte, ikke alene velrenommerede, men virkelig dygtige Lærere, hvis Navne formentes at kaste Glans over hele Skolen. Den Grund, der var lagt i Elementarundervisningen, var saa gyngende, at det var aldeles haabløst at forsøge paa at faa virkeligt Fodfæste; man var henvist til kun at yde en overfladisk Afrunding eller Politur.

Tager jeg nu de enkelte Fag frem, er det som sagt omtrent ligegyldigt, hvilket jeg vælger, — men lad mig nu f. Eks. begynde med Skrivningen. Denne lededes, hvis man overhovedet kan bruge dette Ord om noget saa planløst som Arbejdet i en Skrivetime, udelukkende gennem en mekanisk Kopieren af kaligraferede Forskrifter; om Barnets Holdning og Haandførelse, om Behandlingen af Pen og Blæk,

om Iagttagelse af Bogstavernes Ejendommelighed var der ikke Tale. Om en Elev i een Time „malede“ 3 Sider op eller indskrænkede sig til at prente 2 Linjer, blev ikke gjort til Genstand for anden Kritik end den, der udtrykkes gennem et „mdl“ eller et „ug“; om nogen Vejledning til at fare anderledes frem var der ikke Tale. Da traadte Frk. Zahle til. Hun skrev selv en meget smuk Haand, men dristede sig ikke til at lade sine Bogstaver gælde som Forskrifter; derimod valgte hun gode danske Forskrifter — vist den ansete Skrivelærer Bierings — gennemgik disse med det enkelte Barn eller med Klassen — „Klasseundervisningen“ kunde hun gennemføre, længe inden den tabte sin Friskhed ved at indgaa i Metodernes Rige, — lod Eleverne anskaffe Prøvebøger, i hvilke de øvede sig i de sværeste Træk, inden de indførte den sammenhængende Forskrift i Skrivebogen; hun lod Børnene selv linjere Siden, lærte dem at tage Hensyn til Marginen for oven, for neden, ved Siden, lærte dem at iagttage Afstand mellem Ord og Linjer, kort sagt, forvandlede det mekaniske Jaskeri eller Slid til en Opgave, der krævede Tænkning og Opmærksomhed, men derfor ogsaa skabte Arbejdsglæde. Fornøjet med sig selv var Frk. Zahle dog ikke, hvor meget hendes Elever end var det, og hvor stort Held hun end maatte indrømme, hun havde til at faa sine Hjælpere til ogsaa paa dette Punkt at tjene hendes Ideer. Stor var derfor hendes Glæde, da hun omtrent ved Aaret 1860 „opdagede“ Frk. Louise Stremme, der dengang stod ved Begyndelsen af sin Løbebane som Skrivelærerinde; hos hende fandt hun, hvad hun savnede hos sig selv i Retning af Klarhed med Hensyn til Maal og Midler; fra 1863 blev Frk. Stremme knyttet som fast Lærerinde til hendes Skole, og hendes System fandt snart Indgang over hele Landet.

Lad mig saa tage Tegning: Undervisningen heri begyndte i en forholdsvis sén Alder og lededes paa de første Trin ogsaa af „hvem som helst“; nogle smaa Hefter med lige og skraa Streger, et Viskelæder, et spidset Blyant og saa for Resten „Tilfældet i Vold“, var hvad der udkrævedes ved Elementarundervisningen.

I de ældste Klasser betragtedes det som givet, at Undervisningen kun omfattede Blomstermalning; den talentfulde og elskelige, men da allerede stærkt ældede Blomstermalerinde, Frk. Christine Løvmand, var en fra Frk. Foersom arvet Lærerinde; mellem hende og Frk. Zahle bestod det smukkeste Forhold; den gamle Dame omfattede den unge Bestyrerinde med en Kærlighed, der i fuldt Maal blev gengældt, og alt hvad Frk. Løvmand raadete over af Pædagogik og Metode

stræbte hun, grebet af Frk. Zahles Iver, at lægge ind i sin Undervisning, men ud over et opmuntrende; „Ja, det er godt, smør bare paa!“ eller et: „Nej, nej, læg en anden Tinte over, mit Barn,“ tror jeg ikke, hun nogen Sinde naaede, bortset naturligvis fra, at hun i 9 af 10 Tilfælde, i Fortvivlelse over Elevernes mislykkede Forsøg, udførte det hele Arbejde selv, saa Resultatet blev nydeligt, og skønne Blomstermalerier kunde dekorere Hjemmene. Med en Finhed og, ja hvad skal jeg kalde det, „Snildhed“, der søger sin Lige i Retning af psykologisk Takt og Forstaaelse, fik Frk. Zahle sin gamle Veninde til at interessere sig for den elementære Undervisning, fik hende til at gennemse og derefter anbefale de Helstedske Tegnehefter, fik hende stemt for, at Professor Helsted selv overtog Tilsynet med hele Tegneundervisningen, indtil hun følte, at hun med Ro kunde trække sig tilbage, da „Faget nu var i gode Hænder“. Ja, det var det, der kom Liv og Fart over Tegningen, baade hvor Professor Helsted selv var den personlig ledende, og hvor yngre Kræfter, som Frk. Emilie Mundt, traadte til.

For at blive ved de manuelle Færdigheder burde jeg ogsaa omtale Frk. Zahles personlige Initiativ over for det kvindelige Haandarbejde, men her kommer jeg tilkort. Jeg mindes ikke nogen anden Forandring, der her fandt Sted, end den, at det ugentlige Timetal noget formindskedes, og at Frk. Zahle selv jævnlig, senere ogsaa andre Lærere, i de ældre Klasser lod Højtlesning ledsage Synaalen og Strikkepedene, til uhyre stor Glæde for Eleverne, medens Lærerne enten, hvis de var ivrige, fandt sig heri med Resignation, eller, hvis det skortede dem paa Evnen til at opretholde Disciplinen, greb der om med Tak som en Redningsplanke for deres egen bristende Avtoritet. Af Haandarbejdsundervisningen har den „unge Frk. Zahle“ ingen Fortjeneste; først mange Aar ind i sin Skolegerning tog hun denne Sag op, men gjorde det da ogsaa grundigt ved først at udsende sin højt betroede Hjelper, Frk. Katrine Lønborg, paa en Studierejse til Schweiz og ved derefter at engagere en udmærket Lærerinde, Frk. Bucher fra Luzern, til i Forbindelse med Frk. Lønborg at reformere hele Haandarbejdsundervisningen efter den Schallensfeldtske Metode.

Om Frk. Zahles „Forstand paa Regning“ som Fag skal jeg ikke udtale mig, men indskrænke mig til at sige, at der for dette Fag var en Opgangsperiode, takket være den ejendommelige og talentfulde Skolebestyrer Schneckloths Bestræbelser, og at Frk. Zahle ved i Aaret 1857 at knytte Frk. Anna Hjort til sin Skole, fik en Hjelper, i hvis Haand hun trøstigt kunde overgive denne Undervisning.

Endnu eet Fag maa jeg nævne, i hvilket Frk. Zahle ikke dristede sig til selv at undervise, men i hvilket hun var levende interesseret, og som hun støttede af yderste Evne, og det var Naturkundskab, der den Gang som Skolefag kun omfattede Zoologi og Botanik. Hendes Tro paa, hvad der igennem disse Fag kunde tilføres Børnene, var saa levende og stærk, at hun ikke kunde finde sig i den døde Lektiehøren efter en eller anden i et ganske ubarnligt Sprog affattet Lærebog, og ikke rastede, før hun fik Mænd som Vaupell og Valløe knyttet til sin Skole. De stillede sig vist i Begyndelsen noget tvivlende over for Frk. Zahles Tro paa deres Fags opdragende Betydning, men hun forstod at begejstre dem, overværede deres Timer, hjalp dem til at finde det rette Sprog og træffe det rette Valg over for Børn og unge, og jeg vover at tro, at en stor Del af Æren for deres senere eminente Dygtighed som Undervisere kan tilskrives hendes Paavirkning. Til Gengæld lod hun sig vejlede af dem med Hensyn til, hvad hun burde anskaffe til Skolens Samlinger, og, fattig som hun end var i mange Aar, skyede hun intet pekuniært Offer, der krævedes; med Hensyn til det Timetal, der maatte skaffes til Veje, skete dette vist fortrinsvis ved Beklipning af Haandarbejds- og Sprogtimerne.

Af disse sidste indlagde Frk. Zahle sig i øvrigt allerede i sine første Styrelsesaar stor Fortjeneste. Hun underviste selv i de lavere og mellemste Klasser i Fransk og Tysk, hvilket sidste Sprog hun talte med stor Færdighed, da hun fra sit 11te—15de Aar var blevet opdraget i Professor Eschricht og hans tyskfødte og tysktalende Hustrus Hjem. Efter hvilke Metoder undervistes der i de Tider i Sprog? Ja, de tør vist nok stemples som „ubeskrivelige“ i deres fuldstændige Mangel paa Klarhed og Logik; nærmest kom de vel den moderne, „direkte Metode“, idet der tilstræbtes Talefærdighed, og det i det mindste i de højere Klasser regnedes for en stor Vinding at have en indfødt Lærer eller i Mangel heraf en, der i Timerne udelukkende betjente sig af det fremmede Sprog. At flere af disse Lærere baade var dygtige og kundskabsrige skal ikke benægtes, ligesom den Kendsgerning ikke bør fordølges, at velbegavede og interesserede Elever, — takket være dog mere deres egne store Bestræbelser end den i sproglig Henseende korrekte Vejledning, de fik, — kunde naa vidt frem og kunde stilles over for Opgaver, ingen i vore Dage vilde drømme om at rette til 14—15 Aars Børn. Det traf sig saa heldigt, at Frk. Zahle baade i sin franske og sin tyske Lærer i øverste Klasse havde sikret sig virkelige Dygtigheder, men hun var snart klar over Misforholdet mellem Ele-

vernes elementære Viden og de Fordringer, man i øverste Klasse mente de kunde honorere. Hendes Samvittighedsfuldhed og Ansvarsfølelse kunde heller ikke forsones sig med den Kendsgerning, at det kun var de begavede og energiske Børn, der høstede Udbytte af Undervisningen, medens det store Flertal gik til Bunds i den haabløse Uvidenhed. Saa tog hun selv fat og ledede Begynderklasserne baade i Fransk og Tysk. Den saakaldte „Ahnske“ Metode var da lige dukket op herhjemme, og i dens Grundighed og Planmæssighed saa' Frk. Zahle Redningsplanken. Hun kunde ogsaa bruge den med Held, thi hvad hun i den Tid rørte ved i sin Undervisning, afvandt hun Interesse, — hendes egen Iver og Livlighed blev smittende; Ord og Sætninger, der hos andre virkede med den blytunge Kedsomheds Magt, blev ligesom beaandet under hendes Behandling, og Børnene pløjede sig med den største Glæde gennem de grammatiske Fænomeners Brydsomhed. Hertil kom, at Frk. Zahle havde megen Sans for Udtalen, og længe inden Sproglærere i Almindelighed var kommet ind under en videnskabelig Fonetiks suveræne Herredømme, indøvede Frk. Zahle med største Iver og brugende sin egen selvskabte, naive Fonetik sine Elever i Udtalen af den enkelte Lyd, det enkelte Ord og den sammenhængende Sætning. Jeg antager, at det, der bl. a. virkede saa ansporende paa Børnene, var den Følelse, som den Ahnske Metode altid maa kunne fremkalde, at de til Fuldkommenhed kunde præstere, hvad der forlangtes af dem; intet laa over den flittiges og opmærksommes Evne, hvert Barn havde en ubevidst Fornemmelse af at „have Marskalsstaven i Tornystret“. Frk. Zahle selv kunde dog ikke i Længden tilfredsstilles ved denne Metode; hun saa' dens Fortrin, men frygtede snart dens Farer; navnlig var hun hurtigt klar over, at en særlig Sprogsans, en særlig Sprogbegavelse ikke ad denne Vej kunde komme til sin Ret, og hun saa', at Faren ved den stærke Vægt, der maatte lægges paa den indøvende Side af Undervisningen, kunde afføde „Dressur“ i Stedet for Tilegnelse. Hun stod noget raadvild over for Problemet; da traadte hun i Forbindelse med den nyopdukkende, snart saa almægtige Sproglærer Listov og knyttede ham til sin Skole, samtidig med, at hun optog Engelsk paa Faglisten. Med ham begyndte hun et Samarbejde, der, hvor kortvarigt det end blev, var til Berigelse for begge. Hun fandt i ham en Lærer med levende Sans for Elementarundervisningens grundlæggende Betydning; hun fulgte ham Skridt for Skridt i hans Timer med Begynderne, — hans Metode sluttede sig dengang nær til den Ahnske, men det engelske Sprog med sine for

Danske saa let tilgængelige Ejendommeligheder og sine saa let fattelige grammatiske Former frembød jo den Fordel, at man langt hurtigere end i Tysk og Fransk kunde give sig i Lag med sammenhængende Tekster. Under dette Samarbejde mellem Listov og Frk. Zahle blev hans, i mine Tanker, i pædagogisk Henseende uovertræffelige „Ledetraad I og II“ til. Jeg tager sikkert ikke fejl, naar jeg fremfører, at det var under Paavirkning af Frk. Zahle, at Listov allerede paa de første Sider i Bogen, i Sætninger paa 5—6 Ord af den allerletteste Art, formede Smaahistorier, ligefrem nydelige smaa Genrebilleder, der, som man siger, gik i Børnene som sød Mælk, og samtidig med at følge det Ahnske Princip: kun at lade eet nyt grammatisk Fænomen ad Gangen komme inden for Elevernes Bevidsthed, ledede Barnet hurtigt ind i en sammenhængende Tekst af fornøjeligt Indhold. Frk. Zahle søgte at overføre den engelske Ledetraads Ejendommeligheder paa en lignende i det tyske Sprog og formaaede en yngre Lærerinde, den senere som den sidste danske Skolebestyrerinde i Sønderjylland saa bekendte Frk. Louise Tauber, til at udarbejde en „Ledetraad i det tyske Sprog“, der var betydelig lettere og mindre trættende end de hidtil brugte ret omfangsrige Ahnske Bøger; men da den ikke raadede over sammenhængende Læsestof, brugtes den af Frk. Zahle og hendes Hjælpere Side om Side med en lille tysk Børnebog, „Kinderschatz“, der indeholdt mange nydelige Smaafortællinger, Eventyr, Vers og mindre Digte. Frk. Zahles udprægede Kærlighed til det danske Sprog og hendes Forstaaelse af, at ælt i Skolen burde skatte til Modersmaalets Ære, bragte hende til, længe før denne Pligt var gaaet op for Sproglærere i Almindelighed, at lægge Vægt paa en god, smagfuld og naturlig dansk Oversættelse; men paa den anden Side havde hun i sin store Grundighed en Regulator med Hensyn til at tage sig for store Friheder over for den fremmede Tekst og til at lade sig nøje med en halv Forstaaelse. „Først frygteligt Dansk“, lød Ordren, og naar denne var efterkommet ved en ordret Gengivelse af Teksten, lød det: „Nu smukt Dansk“, og begge Bud blev efterkommet med Liv og Lyst. I øvrigt var Frk. Zahle i disse Aar endnu noget hildet i de nedarvede Forestillinger om Muligheden af i Skolen at bibringe Eleverne virkelig Talefærdighed; mer og mer kom hun dog bort herfra og lod alle Forsøg i saa Henseende indskrænke sig til Gengivelse af læste Tekster, og hun havde ingen Anfægtelser ved, at slige „Genfortællinger“ i 9 af 10 Tilfælde var lig med Udenadslæren; hun nærrede ikke vor Tids Frygt for at appellere til Børnenes i Alminde-

lighed lykkelige Hukommelsesevne, medens hun paa den anden Side mærkelig tidlig var klar over, at denne Evne kun i ulige Grad bliver Børnene tildelt; rene Udenadslektier blev af hende selv aldrig krævet af noget Barn, og hun afværgede saa vidt muligt, at det overhovedet skete i hendes Skole. Dette hidrørte maaské i nogen Maade fra, at Hukommelsen vistnok var den aandelige Evne, der var mindst udviklet hos hende selv, og at hun derfor, naar hun mindedes sin egen Barndoms Lidelser ved at sættes til at „lære udenad“, gerne vilde forskaane sin lille Flok for en lignende Hjem søgelse. — Endelig bør det ikke lades uomtalt, at den store og velgørende Reform, der nu vist overalt er trængt igennem, at lade to Aar ligge mellem hvert nyt Sprogs Begyndelse i Skolen, stammer fra Frøken Zahles første Aar som Skolebestyrerinde.

For „Geografi“ havde Frk. Zahle stor Interesse, men ingen Sympati for de umenneskelig store Lærebøger, Eleverne plagedes med. Haarene vilde rejse sig paa Hovedet af moderne Pædagoger, naar man præsenterede dem f. Eks. Munthes og Velschows Lærebog, som man den Gang gav 12—15 Aars Børn i Hænde. Frk. Zahle dristede sig ikke til at undervise i de højere Klasser i dette Fag, men var modig nok til at overtage Timerne i Smaaklasserne og — uhorste Dristighed! hun afskaffede enhver Lærebog, men anskaffede de bedst mulige Vægkort og førte hele Undervisningen mundtlig. Hun havde mange morsomme Indfald, hvormed hun fik de positive Kundskaber fastslaaet; saa lod hun et Barn foretage en Rejse til Søs med nøjagtig Paavisning paa Kortet af hver By, de kom forbi, hver Bjergkæde, de saa' i det fjerne, hver Flodmunding de kom ind i; saa lod hun et andet Barn foretage Rejsen mellem de samme Steder saa vidt muligt til Lands, naturligvis med samme Fremhæven af hvert kendt Sted, der passeredes, saa lod hun et 3dje og 4de Barn udpege alt, hvad de to andre muligvis havde oversprunget, saa lod hun et 5te og 6te gennemgaa Seværdighederne i de omtalte Byer, et 7ende og 8nde skildre Naturforhold og Næringsveje o. s. fr. Hvor hun, som f. Eks. i Danmark, selv havde berejst en Egn, kunde hun skildre Livet i denne saa anskueligt, at Børnene drømte om det om Natten, og da hun, vist i Sommerferien 1858, havde foretaget sin første Norgesrejse, havde hun ved sin Hjemkomst saa meget at fortælle herom, at alle Ønsker og Maal for Børnenes Rejser gjaldt dette Land med dets Sæterbesøg, Fjeldbestigning, Fjordsejlads, Tømmerflødning, Kariolkørsel, Muldebær og Rømmegrød. Hendes Interesse og Værdsættelse af Faget bragte hende na-

turligt i Forbindelse med „Geografiens Fader“, Dr. Løffler, og i en lang Aarrække var han en højtskattet Lærer i hendes Skole; ledede han ikke direkte Barneundervisningen, — den laa ikke for ham, — saa havde han des større Fortjeneste af de unge Lærerinders Uddannelse, og háns Kundskaber og Frk. Zahles pædagogiske Blik og praktiske Sans skabte i Forening en overmaade livlig og fornøjelig Geografiundervisning.

Med Hensyn til Historieundervisningen har Frk. Zahles Stilling været ret mærkelig. Naar undtages den danske Litteraturs og Pædagogikkens Historie, var hun ikke synderlig vel bevandret i dette Emne og havde næppe megen Sans for den historiske Udviklingsgang i det hele taget; derimod kunde hun blive levende og stærkt optaget af en enkelt historisk Skikkelse og kunde i saa Tilfælde fortælle om ham eller hende som næsten ingen anden, jeg har truffet i Livet, og hun havde en varm og klar Forstaaelse baade af „Historien“ som opdragende Magt over for Barnet og af, hvorledes den bedst kunde komme til sin Ret. — Selv inden hun var kommet i nær Berøring med de grundtvigske Skoletanker, var hun en varm Forkæmper for den mundtlige Undervisning i dette Fag i de første Læreaar, og hun havde ligeledes en mageløs Evne til at skelne mellem det væsentlige og uvæsentlige, mellem den Vidtløftighed, der virker dræbende, og den Bredde og Fylde, der afføder det levende Billede, den indgaaende Forstaaelse. Hun kunde selv give nogle aldeles ypperlige Timer i Historie, men gjorde det nærmest kun for at belyse, hvorledes hun mente der skulde undervises, og havde hun saa mødt den Forstaaelse, hun ønskede, overlod hun det fortsatte Arbejde til vedkommende Lærerinde, der var rustet med de historiske Almenkundskaber, hun ikke selv havde Tid, næppe heller Evne til at tilegne sig. Sjældent har maaske hendes Gave til at vælge „de bedste“ lagt sig saa vidunderligt for Dagen, som da hun valgte en ganske ung og ukendt teologisk Kandidat, den senere Pastor Christensen i Rønne, til Læret baade i Smaallasserne og de højere Klasser. Denne Mand, der med Liv og Sjæl tilhørte den grundtvigske Menighed, var saa ejendommelig i sig selv og havde saa stor Betydning for Frk. Zahles Skole, at han godt kunde kræve et „Kapitel“ for sig selv, men da det ikke er hans, men Frk. Zahles unge Virksomhed, jeg skal skildre, maa jeg indskrænke mig til at udtale, at jeg regner hans Arbejde og Virksomhed i hendes Skole for det betydeligste, der er sat ind af nogen mandlig Lærer, og det vil sige meget, naar man kaster Blikket hen over den Række varm-

hjertede, dygtige, overlegne Personligheder, der har tilført N. Zahles Skole saa store Værdier. Uendelig meget modtog Frk. Zahle af ham, bragtes ogsaa ved ham i nøjere Berøring med det grundtvigske Livs-syn, men dog vover jeg at udtale som min fulde Overbevisning, at hendes Betydning for ham ikke var ringere. Desværre for Skolen ombyttede han efter en forholdsvis kort Aarrække sin Virksomhed hos hende med Præstegerningen, men han bevarede indtil sin Død i en høj Alder sit Venskab for hende, og der var altid Fest i hendes Hjem, naar „Pastor Christensen“ alene eller med Hustru og Børn gæstede hende.

Endnu staar tilbage at omtale Frk. Zahle som Lærerinde i det Fag, i hvilket hun udfoldede sine største og ejendommeligste Evner, nemlig Modersmaalet. Naar jeg nu vil fortælle lidt om hende som Lærerinde i Dansk, er jeg mig bevidst, at jeg gør Brud paa min tidligere fulgte Plan, idet jeg begynder med at skitsere Frk. Zahle som Lærerinde i den ældste Klasse og først derefter omtaler hendes Undervisning i de yngre. Grunden er den, at jeg nemlig her er i det lykkelige Tilfælde ikke som ved de tidligere nævnte Fag at staa som Beskuer af et Arbejde, hvis Betydning, — Barn og Begynderinde som jeg var —, jeg i Øjeblikket ikke fuldt ud kunne skatte, og som først senere er gaaet op for mig i sin Storhed, men derimod at staa som Eleven, og tilmed som Elev i en Alder, hvor min Udvikling tillod mig fuldt at modtage og værdsætté, hvad der blev mig givet. Jeg fik Frk. Zahle til Lærerinde i Dansk det sidste Aar af min egentlige Skoletid, i Alderen fra 14—15 Aar. Naar jeg nu tænker tilbage paa denne Tid og i Mindet gennemgaar alt, hvad der tilførtes mig igennem hendes Undervisning, staar det til en Begyndelse for mig som helt utroligt, hvad vi naaede at faa gennemgaaet og helt vidunderligt, hvorledes alt blev givet os. Trods en Afstand i Tiden af 58 Aar er Indtrykkene ikke blegnet for mig, Glæden ikke udtømt, tværtimod, Takken og Forstaaelsen er blevet dybere og klarere, alt som Aar efter Aar er gaaet hen over mit Hoved, og jeg over for de yngre Slægter har prøvet paa at afbetale noget af min Gæld til hende, der først tændte Begejstringens Ild i min Sjæl. Men naar jeg nu skal prøve paa nogenlunde ædrueligt at skildre, hvad der gjorde Frk. Zahle saa enestaaende som Lærerinde, er det, som om Pennen svigter mig, og jeg har paa Forhaand en Følelse af at staa ganske magtesløs over for den Opgave, jeg har stillet mig, og til hvis Besvarelse jeg har sét hen med Glæde, thi under alt, hvad jeg paa de tidligere Sider har skrevet, har det tonet for mig: „Det bedste, det

bedste har Du igen!“ Og nu, — hvad skal jeg sige? Hvad nytter det, at jeg udraaber: „Størst var Frk. Zahle som Lærerinde i Dansk!“ Hvad har jeg herigennem udtrykt andet end min personlige Opfattelse, der ikke kan være overbevisende for nogen? Men lad mig da begynde med at fortælle, hvad hun læste med os, maaské kan det da blive saa lykkeligt, at der hist og her lister sig en Antydning ind af det langt vigtigere, hvorledes det blev os givet. Kun eet kan jeg allerede her anføre, der muligvis kan hjælpe til en Forklaring af den Indflydelse, hun øvede paa sine unge Elever, og det er dette: „Hun gav os sig selv, gav os det, der fyldte hendes egen Sjæl med Fryd, og gav os det ud af den umiddelbare Varme og faste Forvisning om, at det vilde blive os kært, som det var hende selv kært. Hun var i det Aar stærkt optaget af N. M. Petersens Skrifter, særlig af hans Oversættelse af de islandske Slægtsagaer, hans Danmarks Historie i Hedenold og hans Nordiske Mytologi, læste og fortalte store Partier heraf for os, ja den sidste gennemgik hun omtrent i sin Helhed med os, knyttede dertil Oplæsning af Eddakvadene og i Forbindelse hermed flere Sange af Oehlenschlägers Nordens Guder, alt medens hun fastslog Hovedpunkterne ved Hjælp af en ganske lille, kortfattet Lærebog, jeg tror af Dorph. Hvorledes hun under alt dette bestandig kunde vise bort fra sig selv og hen til N. M. Petersen som den, vi skyldte Tak for vor Glæde ved Arbejdet, er mig noget af en Gaade; men vist er det, at hun gjorde det, og at hendes beundrende Ærbødighed for ham sænkede sig i vore unge Sjæle, saa det sikkert gik mange af mine Kammerater, som det gik mig, at vi havde en Fornemmelse af, „at for den Mand kunde vi gaa i Døden, om det gjaldt“. Jeg antager, det var for at give os et Begreb baade om Modsætningen og om Ligheden mellem den nordiske og den græske Mytologi, at hun derefter ret indgaaende fortalte os denne sidste i Forbindelse med store Partier af den græske Sagnhistorie. Den Kilde, af hvilken hun selv øste, var Schwabs „Schöne Sagen des klassischen Alterthums“, og skønt vi nok havde en ubedragelig Fornemmelse af, at Schwab ikke i Frk. Zahles Tanker var værdig til at løse N. M. Petersens Skotvinge, var vi dog saa begejstret for hans malende Skildringer, at Frk. Zahles danske Timer havde den ejendommelige Virkning, at paa mange af vore Ønskesedler til Jul eller Fødselsdage figurerede som Nr. 1 ovennævnte tyske Bog. Til Skildringerne fra Iliaden og Odysseen knyttedes Oplæsning af de homeriske Sange, og, alle andre store og aandfulde Filologer uførtalt, hvis Fremstilling i Skrift og Tale senere har glædet og beriget mig, har

ingen af dem tilnærmelsesvis evnet at stille f. Eks. Andromakes og Penelopejas Skikkelser saa levende frem for mig, som Frk. Zahle ved sin, i filologisk Belysning sikkert naive og barnlige Behandling, og naar jeg den Dag i Dag glæder mig ved ganske sagte for mig selv at fremsige Schillers „Hectors Abschied“, hører jeg endnu Tonefaldet i hendes Stemme, da hun læste Digtet for os og læste det saaledes, at vi maatte lære det udenad for aldrig senere at glemme det. I Tilknytning til Sagnet om Ifigenia læste hun Evripides' Tragedier for os, baade den om Kongedatteren i Aulis og den om Præstinden i Tauroi, og jeg behøver vel næppe at tilføje, at hun læste Goethes Iphigenia in Taurus højt for os paa Tysk, — en ganske mærkelig Brug af danske Timer, vilde Kritikken i vore Dage lyde, og den vilde vel kun forstærkes, naar jeg endnu nævner, at „Die Götter Griechenlands“ og „Glæden i Valhal“ bænkedes Side om Side i vor Bevidsthed. Som en Art Afslutning paa vor Syslen med de græske Oldsagn gav Frk. Zahle os en indgaaende Skildring af Pragtbygningerne paa Akropolis efter Professor Ussings Afhandlinger. Saa mindes jeg, at vi den Vinter fik gennemgaaet, dels ved Oplæsning, dels ved Frk. Zahles Fortælling, hele Hauchs Robert Fulton, — Udgangspunktet var rimeligvis et Brudstykke i vor danske Læsebog, — men til Robert Fultons Skikkelse knyttedes en Skildring af Salomon de Caus, saaledes som han kom frem i A. Munchs Tragedie, den vi ogsaa læste fra Ende til anden, og som Afslutning paa vore Betragtninger om Dampkraften, dens Anvendelse og Virkninger, læste vi Anastasius Grüns Poesi des Dampfes. Uden Forbindelse med Undervisningen i græsk Mytologi, men blot fordi Digtet var faldet Frk. Zahle i Hænde gennem et Universitets-Aarskrift, læste hun for os „Sangerens Hustru“ af C. Ploug, jeg husker, det var lige før Sommerferien, og det gjorde saa stærkt et Indtryk paa mig, at jeg anvendte en hel Feriedag fra Morgen til Aften paa at lære det storslaaede Digt udenad, — hvad der lykkedes, til min egen store Glæde, — jeg mindes aldrig, at jeg „gjorde mig til heraf“ eller meddelte min Bedrift til Frk. Zahle for at høste Lovord herfor. Naar jeg endnu nævner, at vi sluttede Aaret med en Gennemgang af Folkeviserne og en Levnedsskildring af Anders Sørensen Vedel har jeg vistnok fremdraget største Delen af dette Skoleaars Læsning i de egentlige danske Timer, men som et Supplement til disse — dog var vor Deltagelse ganske frivillig — bør jeg nævne, at Frk. Zahle samlede os engang om Ugen fra 2—3, og i Lighed med hvad hun havde gjort for sine smaa Elever paa den jydsk Hede, fortalte hun her sine køben-

havnske Elever noget af det, der særlig i den Tid interesserede hende selv. „Fædrelandet“s Feuilletoner var hende nu som før et næsten uudtømmeligt Skatkammer. Jeg mindes saaledes hendes Fortælling om Girondinerne, hendes Fremstilling og Karakteristik af Robespierre, hendes sammenlignende Skildringer af Dronning Elisabeth og Maria Stuart, hvad naturligvis affødte en Gennemgang af Schillers Tragedie. En indgaaende Behandling af Walter Scott, hans Liv og Digtning, hører ogsaa til mit sidste Skoleaars uforgængelige Minder, ja i den Grad var mine Barndomsindtryk af Frk. Zahles Fortælling levende og til-egnet, at naar senere i Livet min egen historiske Læsning og Syslen med de samme Personligheder bragte mig til at se paa dem med andre Øjne, kostede dette mig Overvindelse, og jeg var langsom til at forkaste mit første Billede af dem. Ja, jeg kunde dvæle længe endnu ved disse Minder, men Papiret kan ogsaa blive for taalmodigt, og jeg vil derfor ikke sige mere om denne Side af Frk. Zahles Undervisning. Blot vil jeg afværge den Indvending, den berettigede Indvending, der straks vil møde min Lovprisning af hendes Undervisning: „Ja, saaledes kunde man sagtens læse, naar man er sin egen overordnede; Frk. Zahle skyldte jo ingen Regnskab for, hvad hun gjorde, — heller ikke havde hun en Eksamensanordning over sig.“ Ja, det er rigtigt, men med Hensyn til den første Indvending vil jeg bemærke, at den Frihed, hun følte som sin egen Styrke, tilstod hun enhver af sine betroede Medarbejdere, og hun glædedes ved ethvert Udslag af et varmt, personligt Initiativ. Med Hensyn til den anden Indvending, maa jeg indrømme, at her satte hun sig ikke selv paa Prøve, „hun læste ikke nogen Eksamensklasse op i Dansk“, — og det var med et Suk, hun senere saa' den strenge Lovmæssighed blive raadende paa Bekostning af den frie Læsning; „jeg synes nu, at der maatte kunne findes Veje til at komme lidt uden om de Anordninger,“ sagde hun tit, og hun havde Ret, og hendes Vink er blevet frugtbringende for mer end een af hendes Efterfølgere. — Var nu end de Timer, der helligedes Digtningen og Aandsindholdets forædlende Virkning, dem, der stod Frk. Zahles Hjerte nærmest, saa forsømte hun sandelig ikke de andre Sider af Undervisningen i Modersmaalet. Megen Tid brugtes vel ikke til Sprogøvelser; vi var jo nu i den Alder, hvor det i det mindste forudsattes, at vi havde tilegnet os den fornødne Sikkerhed i Analyse og almindelig Sproglære, og det var vist gennemsnitlig kun en Time hver anden, tredje Uge, der brugtes til Vedligeholdelsen af vor grammatiske Kundskab og Færdighed, men flere eller færre som de nu var, mindes jeg dem altid som

fornøjelige; de udartede aldrig til smaaligt Pindehuggeri, de var nærmere friske, oplivende Forstandsøvelser med Paavisninger — mest gennem Sammenligning med de fremmede Sprog — af Modersmaalets Ejendommeligheder, dertil lejlighedsvis Forklaringer om Ordenes Op-rindelse, — Frk. Zahle var ikke ukyndig i Oldnordisk. Desuden øvedes vi i Læsning og havde skiftevis større Opgaver i Oplæsning baade af Poesi og Prosa. Men sidst, ikke mindst maa hendes Omhu for Stilskrivningen fremhæves. Maaske var vore Hjemmestile ikke særlig talrige, men de var i virkelig Forstand Opgaver, som krævede Tænkning og Omhu og ansporede os til selvstændige Iagttagelser og Overvejelser. Frk. Zahle havde den sjældne Gave at kunne kritisere, endog indgaaende og skarpt, uden at krænke Selvfølelsen hos os unge Forfatterinder eller berøve os Modet; tværtimod hun gik ind paa vor Tankegang, fremhævede alt, hvad der var berettiget deri, og først derefter paapegede hun livligt og indgaaende alle vore Fejlslutninger og sikrede sig vor egen Forstaaelse, ja Medvirkning, naar hun fjernede Overdrivelser, Fraser, højtravende Udtryk o. l. Af og til, naar Opgaven havde været særlig vanskelig, maaské særlig mislykket, kunde hun læse sin Besvarelse op for os, — og at den virkede kraftigt, behøver jeg næppe at tilføje. Ved Siden af de forholdsvis store Krav hun stillede til Behandlingen af Indholdssiden, fordrede hun ogsaa i ydre Henseende en overordentlig Omhu iagttaget, og skønt jeg ikke mindes, at hun nogen Sinde anvendte en nedsættende eller opmuntrende Ordenskarakter, naaede Flertallet af hendes Elever ligefrem mønsterværdige Resultater i saa Henseende; naa, Datidens Børn og Ungdom skulde jo heller ikke mere sig saa meget eller drive saa megen hygiejnisk Sport som Nutidens, saa de havde mere Tid til deres Skolearbejde.

Efter denne Digression genoptager jeg min oprindelige Plan og vil saa sige nogle Ord om mine Iagttagelser af Frk. Zahles Undervisning i Dansk i de yngre Klasser. Da jeg 18 Aar gammel blev antaget som Lærerinde ved Frk. Zahles Skole, var det foruden som Klasselærerinde særlig som Hjælpelærerinde i Mellemlklasserne, jeg brugtes: min Uddannelse hertil blev ikke anlagt teoretisk, men absolut praktisk o: jeg overværede alle Frk. Zahles Timer i visse bestemte Klasser, jeg skulde „begynde“, naar hun selv var hindret i at møde præcis, fik Besked om, hvad der skulde læses i de Timer, hun maatte forsømme, hvad der jo paa Grund af hendes voksende administrative Arbejde ikke skete saa sjældent og jeg blev saa ikke dømt til næste Gang at give en af vore moderne „Prøvetimer“ med efterfølgende Kritik; nej, Frk. Zahle

overtog selv Timen og fik saaledes det klareste Førstehaands Begreb baade om det vellykkede og det mislykkede i Vikarens Arbejde; først senere, undertiden Dage derefter, fik saa vedkommende, in casu jeg, den mest uforbeholdne Dom over alle Forsyndelser, mærkeligt nok uden at knuses herunder; Ord, der i en andens Mund vilde have været sønderlemmende, lød anderledes fra hendes Læber, og endskønt en Ros meget sjældent udtaltes, følte dog saa megen Anerkendelse og Tillid ved Siden af Kritikken, at opmuntrende Ord ikke savnedes; blot den Kendsgerning, at man agtedes værdig til en skarp Kritik og trods den opfordredes til at fortsætte Arbejdet, var løftende.

Hvem der kun har kendt Frk. Zahle som Lærerinde i hendes senere Aar vil næppe kunne forestille sig, i hvor høj Grad de mindre Børns Undervisning kunde optage hende, men jeg lærte at se det i mine første Aar som hendes faste Hjælpelærerinde. Blot den Maade, paa hvilken hun kunde lægge en Diktatstil til Rette, blot det Liv og den Friskhed, hvormed hun indøvede Sproglære og Analyse, — aldrig ved Hjælp af Bog, kun paa Vægtavlen skabtes for hver Time et Stykke Lærebog, — blot den Omhu, hvormed hun begrænsede Kravene til Hjemmeforberedelsen, virkede ejendommeligt og ansporende. Men fremfor alt var hun i mine Tanker ligefrem „stor“ i sin Evne til at lære Børn at læse. Den Agtpaaagivenhed, Taalmodighed og Munterhed, hvormed hun kunde faa dem til Gang efter Gang at læse den samme lille Tekst op — Thieles Folkesagn brugte hun meget til disse Øvelser — for ikke at slippe den, før den afleveredes i fuldkommen Stand med Hensyn til Ordbehandlingen, til Betoningen osv., lader sig slet ikke beskrive, langt mindre kan jeg skildre de Resultater, der naaedes. Men Eleverne, der efter Frk. Zahles opmuntrende Tilraab: „Naa Børn, nu lydeligt, tydeligt, nydeligt, frydeligt,“ gav sig i Kast med den atter og atter gentagne Opgave, evnede at læse renere, smukkere, forstandigere op end nogen anden Lærerindes Elever, jeg i min lange Virksomhed har truffet, det skulde da være med Undt. af Frk. Katrine Lønborgs; hun var Frk. Zahles ypperste Lærerindeelev i Dansk, og i hende saa Frk. Zahle anerkendende sin Overmand paa dette Punkt.

Men ved Siden af disse mere sprogbehandlende Øvelser havde Frk. Zahle en ejendommelig Gave til at gøre Tekstens Indhold saa levende og fortroligt for Barnet, at det i Kraft af sin Forstaaelse uvilkaarligt kom til at læse smukt op. Aldrig foresattes der de yngre Børn en Lektie til Indenadslæsning, det være nu et Digt eller en Prosafortæl-

ling, uden at det hele Stykke først var fortalt for dem paa det aller omhyggeligste, derefter oplæst for dem med Forklaring af alle ukendte Ord og Vendinger, derefter udstykket til Hjemmeforberedelse, for tilsidst med „Festivitas“ at blive hørt paa Skolen. Aldrig blev et Digt lemlæstet ved at foresættes stykkevis lært udenad, flere eller færre Vers ad Gangen, — nej, først naar det hele var fortalt og læst og gennemgaaet saa tit, at de flinke Børn paa Forhaand kunde det udenad, fik de, naar de selv bad om Lov hertil, Tilladelse til næste Gang at fremsige det i sin Helhed for den altid interesseret lyttende Klasse.

Senere naar de ældre Børn fik et Læsestykke for til Hjemmeforberedelse, uden at dette forud var gennemgaaet, begyndte Oplæsningen næste Time aldrig, før efter at hver Elev havde gjort Spørgsmaal om alle de Ord og Vendinger i Lektien, hun ikke havde forstaaet; jeg tør indestaa for, at det var en „Klasseundervisning“, der foregik i Frk. Zahles Timer, som kunde staa Maal med den i vore Tider som noget nyt og mærkeligt indførte.*)

Det forstaaer sig af sig selv, at Frk. Zahles „Metode“, om jeg kan betegne hendes ejendommelige Vejledning med dette Ord, krævede megen Tid, saa der kvantitativt ikke kunde naas saa meget, som man i vore Dage vilde mene var nødvendigt i Mellemklasserne; det er derfor fuldt forstaaeligt, naar man i vor Tid slaar ind paa andre Veje, griber til andre Midler for at naa det bedste for Barnet og naa det paa bedste Vis. Ingen var mere opmærksom paa Livets Vækst og Foranderlighed end Frk. Zahle; men derfor skal det lige fuldt betones, at hun ikke alene som Opdragerinde — en Side af hendes Personlighed, jeg i denne Artikkel ikke direkte har berørt — og som Bestyrerinde, men som rent faglig Lærerinde har vist Vej og brudt Baner, som det er den yngre danske Skoles Ære at have betraadt efter hende, uddybet og fortsat. Ingen var villigere til med mere ufordulgt Glæde og Beundring at følge hvert Fremskridt i Skolen, end hun var det, og usigelig glad var hun for hvert Vidnesbyrd om, at den unge Slægt havde naaet, hvad den gamle ikke havde formaaet, for hvert Tegn paa, at den „bøded paa vore Brøst“ og „hvad godt vi gjorde, gjorde bedre.“

22. Oktober 1913.

Henriette Skram.

*) Med velberaad Hu har jeg ikke medtaget Frk. Zahles Ledelse af Religionsundervisningen; en Fremstilling heraf vilde kræve langt større Plads, end der vilde kunne tilstaaes den inden for denne Artikkels Rammer. H. S.

